

Postavení náměstka člena vlády podle § 173 zákona o státní službě

Právní úprava

Podle § 173 odst. 1 zákona o státní službě je náměstek člena vlády zástupcem člena vlády. Náměstek člena vlády zastupuje člena vlády **v rozsahu stanoveném členem vlády** ve vztahu k působnosti služebního úřadu nebo úkolům svěřeným členovi vlády, s výjimkou věcí, které vyhrazuje členovi vlády zákon. Zejména je oprávněn účastnit se místo člena vlády jednání schůze vlády a zastupovat jej na schůzi výboru nebo komise Poslanecké sněmovny včetně vyšetřovací komise, není-li výslovně požadována osobní účast člena vlády, nebo na schůzi výboru nebo komise Senátu.

Podle § 173 odst. 2 zákona o státní službě **pracovní místo** náměstka člena vlády **není** v organizačním uspořádání správního úřadu **stupněm řízení**.

Podle § 173 odst. 3 zákona o státní službě náměstek člena vlády je **v pracovním poměru** ke státu a jmenuje a odvolává jej příslušný člen vlády; náměstek člena vlády, který není pověřen řízením ministerstva, je zařazen v Úřadu vlády.

Podle § 84 odst. 1 zákona o státní službě **služební úkoly ukládá a jejich plnění řídí a kontroluje** příslušný člen vlády, **náměstek člena vlády**, vedoucí Úřadu vlády a představený.

Podle § 84 odst. 3 zákona o státní službě **příkazy k výkonu služby** je oprávněn dávat státnímu zaměstnanci ten, kdo je uveden v odstavci 1 anebo 2, nebo ten, o němž tak stanoví jiný zákon. Představený je oprávněn státním zaměstnancům dávat tyto příkazy v rozsahu stanoveném služebním předpisem **a náměstek člena vlády v rozsahu stanoveném příslušným členem vlády**.

Principy právní úpravy

Do konce roku 2022 upravoval zákon o státní službě **dva typy náměstků** v ministerstvech a Úřadu vlády ČR – náměstka člena vlády (tzv. politického náměstka), který byl v pracovním poměru, a náměstka pro řízení sekce (tzv. odborného náměstka), který byl ve služebním poměru. Tato úprava nepřinášela v praxi jednoznačné a transparentní oddělení politické a úřednické (odborné) linie státní správy, jež bylo požadováno při přijetí zákona o státní službě.

Politická část moci výkonné vždy vzejde z voleb, a jako taková nese politickou odpovědnost. Je představována ministry (členy vlády). Ministři jsou odpovědní za řízení ministerstva (Úřadu vlády ČR, v němž k řízení přistupuje i vedoucí Úřadu vlády ČR), ale nemají pravomoc jednat ve služebních vztazích státních zaměstnanců. Ministři vykonávají politickou vůli a sjednávají politické závazky, což není úkolem státních zaměstnanců (a proto ani úkolem dosavadních náměstků pro řízení sekce). Výsostným **zástupcem ministra** je tedy pouze náměstek člena vlády, který v zastoupení ministra vykonává politickou vůli a sjednává politické závazky, tj. plní úkoly závisle na politické vůli.

Úřednická část moci výkonné provádí s maximální možnou odborností politickou vůli politické části moci výkonné, sama však politickou vůli nevykonává ani nesjednává politické závazky. Pro dosažení nejvyšší míry její odbornosti je třeba zajistit její stabilitu, včetně odolnosti vůči politickým změnám, a její apolitičnost.

Vzhledem k výše uvedenému existuje po novele zákona o státní službě **pouze jeden typ náměstka – náměstek člena vlády**. Tato úprava odpovídá i Ústavě České republiky, podle které se ministr (člen vlády) může dát na schůzi výboru, komise nebo vyšetřovací komise Poslanecké sněmovny zastupovat svým náměstkem. Z principu tedy ministra, představujícího politický aparát, politickou část moci výkonné, bude zastupovat osoba patřící do politické linie státní správy, nikoliv osoba patřící do linie úřednické. V novele byl rovněž zrušen limit v počtu náměstků člena vlády. **Počet** náměstků člena vlády není přesně stanoven, je na politické odpovědnosti příslušného ministra a je proměnlivý v čase podle rozhodnutí ministra v závislosti na jeho aktuálních potřebách, potřebách ministerstva, agendách a objemu úkolů.

Pokud jde o dosavadní náměstky pro řízení sekce, jejich označení se po novele nahrazuje označením **vrchní ředitel sekce**. Postavení vrchního ředitele sekce se v rámci úřednické linie státní správy nemění, nadále bude, jako státní zaměstnanec ve služebním poměru, stát v čele sekce v ministerstvech (Úřadu vlády ČR) a bude představovat vrchol pomyslné úřednické větve ministerstev (Úřadu vlády ČR). Jeho platové náležitosti ani funkční požitky se nemění. Vrchní ředitelé sekcí budou tedy nadále vrcholem odbornosti v rámci úřadů.

V návaznosti na provedenou úpravu se v novele stanovuje možnost příslušného člena vlády určit, aby jej vrchní ředitel sekce zastupoval na jednání schůze vlády, na schůzi výboru nebo komise Poslanecké sněmovny včetně vyšetřovací komise nebo na schůzi výboru nebo komise Senátu, přičemž se považuje za náměstka člena vlády. Tato alternativa umožňuje plné využití odbornosti vrchních ředitelů sekcí a racionalizaci manažerského aparátu ministerstva (Úřadu vlády ČR) při současných úsporách finančních prostředků na platy.

Postavení náměstka člena vlády

Pracovní poměr náměstka člena vlády se zakládá **jmenováním**. Jmenování provede člen vlády (včetně náměstků členů vlády, kteří nejsou pověřeni řízením ministerstva – tj. ministrů bez portfeje). Zaměstnavatelem náměstka člena vlády je Česká republika – příslušná organizační složka (tj. ministerstvo nebo Úřad vlády ČR). Činnosti, jejichž výkon se na pracovním místě náměstka člena vlády požaduje, jsou uvedeny v tzv. **náplni** (informaci o obsahu pracovního poměru).

Pracovní místo náměstka člena vlády není stupněm řízení. Nejsou mu ze zákona podřízeni ani státní zaměstnanci, ani zaměstnanci podle zákoníku práce.

Náměstek člena vlády je však **zástupcem člena vlády**. Zastupuje jej jednak ve vztahu k úkolům svěřeným členovi vlády a jednak ve vztahu k působnosti služebního úřadu. Zákon nerozlišuje, zda náměstek člena vlády zastupuje člena vlády v době jeho nepřítomnosti nebo stále.

Pokud jde o zastupování **ve vztahu k pravomocím svěřeným členovi vlády**, náměstek nemůže zastupovat člena vlády ve věcech, které vyhrazuje členovi vlády – jako orgánu státní moci – zákon.

Pokud jde o zastupování **ve vztahu k působnosti služebního úřadu**, náměstek člena vlády obvykle odpovídá **za koordinaci nebo zajišťování určitých činností nebo agend, za plnění strategických úkolů, za plnění úkolů jdoucích napříč organizačními útvary (sekcemi)**, za plnění úkolů více organizačních útvarů (sekcí) nebo za veřejné vystupování. Za tím účelem – neboť se často jedná o činnosti, jež zahrnuje státní služba – jej zákon o státní službě **opravňuje ukládat služební úkoly státním zaměstnancům** a plnění těchto úkolů řídit a kontrolovat, resp. v této souvislosti vydávat státním

zaměstnancům příkazy k výkonu služby (zároveň by ovšem toto oprávnění nemělo vést k zužování kompetencí představených vyplývajících ze zákona o státní službě). Opět také platí, že náměstek nemůže zastupovat člena vlády ve věcech, které vyhrazuje členovi vlády – jako orgánu státní moci – zákon.

Odměňování náměstka člena vlády se řídí úpravou zákoníku práce. Specificky je upraven příplatek za vedení náměstka člena vlády. V § 124 odst. 3 zákoníku práce je pro tento účel konstruována fikce postavení náměstka člena vlády jako čtvrtého stupně řízení. Výše příplatku za vedení činí 30 až 60 % z platového tarifu nejvyššího platového stupně v platové třídě, do které je náměstek člena vlády zařazen.

Funkční požitky náměstka člena vlády se řídí částí druhou (Úprava platů a dalších požitků ústavních funkcionářů a některých pracovníků ústředních orgánů státní správy a dalších orgánů) článkem V (Pracovníci) § 6 zákona č. 10/1993 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 1993, o změně a doplnění některých zákonů České národní rady a některých dalších předpisů. Podle ní mají vedoucí ústředních orgánů, náměstci ministrů a vedoucích ústředních orgánů právo na bezplatné používání služebního vozidla s přiděleným řidičem i bez něho k výkonu funkce nebo v souvislosti s ním a k umožnění styku s rodinou a na bezplatné zřízení a používání jedné účastnické telefonní stanice k zajištění okamžité dosažitelnosti v pracovní i mimopracovní době.

Pověření náměstka člena vlády

Člen vlády by měl stanovit rozsah zastoupení takovým způsobem a v takové formě, aby se s ním mohli seznámit všichni zaměstnanci zařazení v ministerstvu (Úřadu vlády ČR).

Z tohoto důvodu by pověření k zastupování mělo mít **písemnou formu** a mělo by být **zpřístupněno** způsobem v ministerstvu (Úřadu vlády ČR) obvyklým.

Pověření může být formulováno samostatným dokumentem pro jednotlivý úkol nebo obecně pro skupinu druhově určených úkolů, např. formou pokynu/příkazu ministra, kterým bude náměstek člena vlády určen koordinovat vymezenou oblast/činnost a bude mu tímto pokynem/příkazem jednoznačně vymezen okruh představených, popř. dalších zaměstnanců, kterým může ukládat plnění úkolů a kteří mu mají poskytovat součinnost a spolupracovat s ním. Rozsah zastupování lze určit rovněž vnitřním předpisem, resp. jej zahrnout do organizačního řádu ministerstva (Úřadu vlády ČR).

V rámci určení rozsahu zastupování lze rovněž provést vymezení, zda náměstek zastupuje člena vlády pouze v době jeho nepřítomnosti nebo stále.